

Důvod naší naděje

Zvláštní výzva etapy dějin, ve které žijeme, spočívá do velké míry v tom, jak se nám podaří předat Kristovo poselství lidem považujícím Krista za překonanou postavu. Článek profesora Lluisse Clavella (profesor Pontifikální univerzity Svatého kříže v Římě) tuto myšlenku dále rozvíjí.

18.05.2008

Během svého výjimečného pontifikátu vyzval Jan Pavel II.

všechny křesťany k evangelizaci zemí a prostředí, které v důsledku dlouhého procesu sekularizace už neznají Krista.

Mnozí o něm sotva slyšeli, ale zároveň nejsou spokojeni s všeobecně rozšiřovanými názory, které utvářejí veřejné mínění. Jiní o jeho osobě sice slyšeli nebo četli, ale ve skutečnosti ho znají povrchně nebo mají o něm zkreslenou představu.

Zvláštní výzva etapy dějin, ve které žijeme, spočívá do velké míry v tom, jak se nám podaří předat Kristovo poselství lidem považujícím Krista za překonanou postavu.

Benedikt XVI. chce toto poslání s plnou odpovědností převzít: z jeho kázání, přednášek a spisů je vidět, že nám chce pomoci se přiblížit ke skutečnému Kristu a prohloubit s ním přátelství.

Mnoho věřících i nevěřících na tuto snahu odpovídá. Důkazem toho je rostoucí pozornost tomu, co papež říká, a znatelný nárůst počtu osob, které si ho přicházejí poslechnout na náměstí sv. Petra. I nekonečné fronty modlících se lidí před hrobkou Jana Pavla II. svědčí o kladném postoji k výzvě za novou evangelizaci a o nevykořenitelné touze lidského srdce po Bohu.

UMOŽNIT SETKÁNÍ S KRISTEM

O letnicích se ukázaly jazyky jako z ohně a Duch pravdy se usadil nad Marií a apoštoly. Apoštolové promlouvali cizími jazyky a tisíce poutníků, které se tehdy sešli v Jeruzalémě, jim ve svém rodném jazyce rozumělo.

Stejně jako dříve, i dnes nás Utěšitel vybízí, abychom přizpůsobili svůj slovník a jazyk prostředí a lidem, se kterými jsme ve styku. Stav kultury, politiky a sdělovacích prostředků

vyžaduje, abychom hledali pro různá společenská prostředí adekvátní řešení a přicházeli s nápady, které dokážou přitáhnout, a vzniklé problémy pozitivně řeší.

Jde o to, aby naše myšlenky měly pevnou stavbu a byly srozumitelné, podávané s klidem, úctou a láskou, jak doporučuje první list svatého Petra: Mějte v srdci posvátnou úctu ke Kristu jako k Pánu a buďte stále připraveni obhájit se před každým, kdo se vás ptá po důvodech vaší naděje, ale ovšem s jemností a skromností.[1]

V dnešní době, stejně jako v počátcích církve, oslovíme své současníky radostným poselstvím plným naděje jen tak, když dokonaleji poznáme krásu Kristovy tváře a když budeme jeho nejbližšími přáteli. Bude to poselství, které uznává Pána jako jediného, kdo je schopen ve vrchovaté míře naplnit

bolestnou prázdnotu, jež lidi tak často sužuje.

Benedikt XVI. klade důraz na posílení úlohy rozumu a na význam střetu křesťanství - už ve svém počátku - s helénskou filosofickou tradicí. První encyklika papeže Deus caritas est (Bůh je láska) vyjadřuje jeho záměr usmířit rozum a víru už v samém základu křesťanství, v nadpřirozené lásce: „víra má svou vlastní povahu jako setkání s živým Bohem – setkání, které nám otevírá nové horizonty, jež rozum daleko přesahují.

Ale je to také očistná síla pro sám rozum. Z Božího hlediska ho od jeho zaslepenosti osvobozuje a tím mu pomáhá být lépe sám sebou. Umožňuje rozumu konat lépe svou práci a vidět lépe to, co je mu vlastní.“[2]

Víra se představuje jako přítelkyně rozumu, jako nadpřirozené osvětlení,

jako mocné světlo, které proniká do našeho chápání věcí. Benedikt XVI. ale také požaduje, aby rozum fungoval jako kritická instance samotného náboženství.

Rozum otevřený nadpřirozenu a hledání pravdy je z křesťanského hlediska základem pro dialog s ostatními náboženstvími. Dokonce je to základní záruka, aby náboženství nezdegenerovalo v pověrčivost. Může se proto říci, že rozum je jedním ze základů teologického bádání ve smyslu výroku císaře Manuela II. Palaiologa „neřídít se rozumem je v protikladu k přirozenosti Boha“, který papež citoval na přednášce[3].

Ve světle křesťanského zjevení, které učí, že na počátku bylo Slovo[4], rozum rozšiřuje svou působnost: neuzavírá se do smyslových skutečností, ale jeho otevřenost pravdě odpovídá i na základní

otázky člověka. Je schopen očistit formu, v rámci které se víra prožívá. [5] Víra a rozum „jsou jako dvě křídla, jimiž se lidský duch pozvedá k nazírání pravdy“[6].

ROZŠÍŘIT HORIZONTY ROZUMU, ÚKOL UNIVERZIT

Když křesťan přemýšlí o vztahu mezi rozumem a vírou, musí počítat s rozdílností věd. V současné době se vědy rozdělují podle specializace. Mimo jiné právě kvůli tomu došlo v posledním století k velkému vědeckému pokroku.

Nicméně v mnoha případech je pravděpodobné, že charakter práce vědeckého pracovníka vede k tomu, že si předkládá otázky, které svými metodami poznávání nikdy nevyřeší. Tento nedostatek ukazuje na nutnost podporovat spolupráci mezi odborníky různých oborů poznání, aby se úsilí sjednotilo, a dospělo se k nové syntéze.

Hledání nové harmonie mezi vírou a rozumem je úkol, který je vlastní především univerzitě. Univerzita by se měla přeměnit ve „velkou laboratoř, ve které se v intencích různých oborů vypracovávají nestále nové směry vývoje podněcované konfrontací mezi vírou a rozumem... Není to dobrodružství, pro které bychom se měli nadchnout? Ano je, protože pohybuje-li se člověk v rámci tohoto horizontu, objeví niternou jednotu, která existuje mezi různými obory poznání: teologie, filosofie, lékařství, ekonomie a další obory včetně těch nejvíce specializovaných technologií.“[7]

Na univerzitě krystalizuje univerzálnost lidského poznání a vystupuje do popředí závislost mezi tím, jak lidská osoba roste, a nadpřirozeným plánem stvořitele: výzkum, jako kterákoliv jiná čestná práce, obohacuje náš pobyt na světě

a zároveň je pro každou generaci závazkem do budoucnosti.

Aby se toto velké dobrodružství kulturní syntézy mohlo realizovat, navrhuje Benedikt XVI. tuto cestu: „celý systém moderní vědy musí jednoduše přijmout účelnou strukturu hmoty a vztah mezi naší duchovní podstatou a účelovými strukturami, které v přírodě působí, jako nepopíratelný fakt, na kterém se zakládají všechny metody tohoto systému.

Nicméně otázku, proč existuje tento fakt, musí přírodní vědy předložit disciplinám, které mají širší působnost, např. filosofii a teologii.“[8] Ti, kteří se věnují jednotlivým vědám, musí být proto otevřeni vyššímu poznání, jež bude schopné osvětlit partikulární různorodost výsledků. Teprve zde bude možné všechny poznatky sjednotit: svět nabývá svého

významu podle toho, jak je schopen sjednocovat lidské poznání o realitě. Ale toto poznání se musí rozšiřovat až k nadpřirozeným obzorům, které teprve dávají bytí ten nejvyšší smysl.

Na druhé straně univerzální otevření se rozumu má vliv na teology i filozofy, kteří se nemohou izolovat a opomíjet ostatní vědy. Filosofie a zvláště metafyzika využívá poznání ostatních oborů, podrobuje kritice jejich předpoklady a pokouší se je vyjasnit a napravit. Je to vědění, které odpovídá na základní otázky, ale v žádném případě tyto vědy neznevažuje.[9]

Otevření se rozumu kromě toho vyžaduje, aby filosofie a teologie přemýšlely i o jiných dimenzích lidské existence, například o velkých náboženských zkušenostech. „K tomuto velkému logosu, k této obrovské šíři rozumu zveme v dialogu kultur naše partnery.

Nacházet jej stále znovu je velkým úkolem univerzity.[10]

SYNTÉZA OSOBNÍHO ŽIVOTA, OVOCE JEDNOTY ŽIVOTA

Vztahy mezi vírou a rozumem se neprojevují pouze v univerzitním prostředí: můžeme se dívat na učení Jana Pavla II. a Benedikta XVI. jako na volání Prozřetelnosti lépe vyjádřit harmonii mezi vírou a rozumem.

Odpovědět na toto volání znamená dbát na vlastní formaci a přemýšlet o tom, jakým způsobem víra osvětluje rozum v každodenním životě.

Znamená to, že musíme jednat tak, aby náš rozum byl katolický.

Slovy svatého Josemarii, autentická a křesťanská mentalita musí mít velký rozhled, horlivé studium toho, co je neustále živé v katolické ortodoxii, přímé a zdravé úsilí - žádná lehkomyšlnost - obnovovat tradiční myšlenkové proudy ve filosofii a v

interpretaci historie..., živý zájem o orientaci současné vědy a myšlení a pozitivní a otevřený postoj k aktuálním proměnám společenských struktur a forem života[11].

Protože všichni nemají stejné příležitosti ani schopnosti ani zájem o prohloubení kulturní formace, realizují se předchozí myšlenky různým způsobem podle okolností každého člověka. Ale pro každého mají být pobídkou k tomu, aby uvážil prostředky, které má vynaložit na lepší pochopení problémů naší doby a také proto, aby tyto vynaložené prostředky byly účinnější.

Důvěrné seznámení se s rozumovou stránkou víry je základní částí teologické formace každého křesťana a rovněž důležitou podmínkou pro dar jazyků, o který svatý Josemaria prosil, aby byl dán každému modernímu apoštolovi[12].

Kvalitní četba je v mnoha ohledech přínosem: obohacuje myšlenky, přináší informace, kultivuje jazyk, tříbí city a hnutí. Četba může být vhodný prostředek, jak si rozšířit vzdělání. Vyvážená četba bezpochyby přispívá k lepší formulaci nových projektů a umožňuje lépe posuzovat informace, někdy kusé, které se přijímají ze sdělovacích prostředků. Nicméně častým problémem bývá, že určité způsoby života nebo myšlení znesnadňují čtenáři přístup k literárním dílům, které by ho mohly obohatit: náročnost práce svádí mnohé k pasivnímu odpočinku, např. sledování televize nebo četba oddechových románů.

Když pomyslíme na novou generaci, je užitečné se připomenout, že kultura jednotlivce i společnosti závisí značně na prostředí, ve kterém byl člověk vychováván. Pro rehabilitaci rozumu a pro jeho

harmonii s vírou je proto nutné, aby výchova v rodině nebo ve škole pomáhala už od dětství vážit si krásy dobra, ctnostného chování a skutků, které byly vykonány v integritě života. Na rodičích, profesorech, učitelích a přátelích závisí, že mladí si rychle oblíbí četbu a stále více se účastní na božském logos, kterým je poznání.

Další mozaikou patřící do univerzální mentality je pozitivní postoj a otevřenost různým názorovým proudům. Aby se mohlo lidem ukázat, že jedině Kristus vyřeší jejich starosti, musíme dát najevo, že jsem si vědomi problémů a řešení, které nám náš partner předkládá, a to i přesto, že je považujeme za chybné.

Autenticky katolické a univerzální myšlení umí analyzovat a přistupovat k názorům našeho bližního s úctou, bez zesměšňování, s

vážností a se vší svou atraktivností, a to dokonce i tehdy, když by byla tato pozice v protikladu k naší.

Rozvážná analýza protikladných argumentů napomáhá při kladení otázek, přispívá k prohloubení vlastních názorů a k serióznímu myšlení: tímto způsobem uvažuje často papež Benedikt XVI. Pokud by se vynechala tato fáze, mohlo by to vést posluchače k přijetí názorů, aniž by se s nimi blíže seznámili, anebo by si mohli myslet, možná důvodně, že odpověď není adekvátní předkládanému problému.

Argument autority má omezenou platnost a vlastně je ve většině případů nedostačující. Na druhé straně pochopit myšlení partnera umožňuje ve vhodnou chvíli a s oprávněnými námitkami poukázat na omezené hranice těchto ideí, i kdyby byly sebeobecnější.

Bez opravdového, nezištného zájmu o bližního - tj. bez lásky - nikdy úplně nepochopíme, kým tento bližní ve skutečnosti je: pouze láska rozumí konkrétnu.

HARMONIE MEZI ROZUMEM A VÍROU VE VEŘEJNÉM ŽIVOTĚ

Používání rozumu v jeho funkci argumentační a rétorické pomáhá zbavit se strachu, když máme mluvit o Bohu v profesionální práci a na veřejnosti a když máme apoštolsky pracovat i mimo soukromé a rodinné prostředí a mimo prostředí našich přátel.

Na některých místech se dnes vyžaduje, aby základem politického dialogu byl jakýsi relativismus, který ignoruje jakékoliv nadpřirozené pojetí člověka. Často je spojován s tolerancí, jakoby chtěl říci, že víra v Boha zneschopňuje pochopit problémy a potřeby lidí, kteří víru nemají. Nebo se dokonce tvrdí, že

věřící se snaží při dialogu nevědomky vnucovat názory, které jsou čistě subjektivní.

Nicméně relativismus není podmínkou pokroku, ani není výsledkem nějaké zvláštní úcty ke svobodě. Stačí se podívat do historie, abychom si uvědomili, jaký rozhodující podíl mělo křesťanství při objevování lidské důstojnosti a důvěry v rozum a v hodnoty svobodného spoluzití lidí.

Víra neztratila nic ze své životaschopnosti: před obtížemi prostředí, které odsouvá náboženství do soukromé sféry, se proto křesťan nesmí nechat odradit malomyslností nebo pokušením zatajit svou víru. Byl by to projev vlažnosti, pohodlnosti a konečně i toho, že nepochopil hluboký vztah rozumu a víry.

Politický dialog vyžaduje, aby se spojilo úsilí na budování společného

dobra. Vyžaduje po každém, aby byl iniciativní, aby přicházel s návrhy a řešeními sociálních problémů. V tomto smyslu přichází sociální nauka církve s „humanismem, který splňuje požadavky Božího plánu lásky v dějinách. Humanismus, který je integrální a solidární a který je schopen vytvořit nový společenský řád založený na důstojnosti a svobodě člověka.“[13] Nepromluvit v tomto všudypřítomném relativismu by znamenalo odmítnout křesťanskou koncepci člověka a navíc rezignovat na svůj vlastní život tak, že bychom ostatní připravili o jejich příspěvek ke společnému dobru.

V každém případě se církve nesnaží vnucovat víru těm, kdo ji nemají. Ale pravdu o jejím pojetí člověka mohou alespoň částečně uznat i nevěřící. Do občanského a politického života přináší církve racionální argumenty: „Je třeba mít na paměti, že když

církve nebo náboženské společnosti zasahují do veřejné debaty a vyjadřují své výhrady nebo připomínají určité principy, neznamená to jakousi netoleranci nebo nějaké vměšování, neboť tato vystoupení mají pouze za účel osvětit svědomí, aby toto jednalo svobodně a odpovědně v souladu s opravdovými požadavky spravedlnosti.“[14]

Ve většině případů to nebudou oficiální instituce církve, které zasahují do veřejné debaty, ale tato úloha bude patřit věřícím laikům, kteří se budou rozhodovat na teoretické nebo praktické úrovni, např. v oblasti filosofických, ekonomických nebo politických věd, v současných uměleckých a kulturních názorových proudech, v prostředí jejich profesionálního a společenského života. Každý ať soudí podle svého svědomí, které je v souladu s jeho osobním

přesvědčením a postoji jako člověka[15].

Každý člověk musí zodpovědně a v přítomnosti Boží uvážit, jakým způsobem může spolupracovat na prosazování společenského řádu, který by byl spravedlivější a více se zasazoval o lidskou důstojnost.

Ačkoliv politici mají nejbliže k budování společného dobra, není to pouze jejich úloha. Všichni křesťané jsou povoláni ke spolupráci na rozvoji společnosti, každý podle svých podmínek. Jedni dávají příklad spravedlnosti v profesionálních vztazích, další se angažují v oblasti kultury a solidarity nebo ve sdělovacích prostředcích. Další možností je vystupovat v profesionálních organizacích nebo na konferencích...

Možností je mnoho a je na každém, aby je v dané chvíli posoudil. Ale i na poli názorovém, kde neexistují žádná

univerzální pravidla, bude v mnoha případech vhodné ukázat - způsobem přiměřeným a s ohledem na ty, ke kterým se obracíme -, že bez Ježíše Krista nebudeme mít ten správný nadhled, který nám pomůže pochopit pravý význam mnoha situací.

V této nové evangelizaci rozmnožuje křesťan dary, které mu Bůh dal při křtu. Uvědomuje si, že se účastní skutečného, prorockého a kněžského poslání Ježíše Krista, a věří, že mu Kristus bude v jeho práci pomáhat.

Věřící, který byl poslán na vinici tím, kdo ho nejlépe zná, naslouchá s novou silou slovům Jana Pavla II.: „Nebojte se! Otevřete, dokořán otevřete dveře Kristu! Otevřete jeho spásonosné moci hranice států, hospodářské i politické systémy, oblasti kultury, civilizace a rozvoje. Nebojte se! Kristus ví, co je v člověku. On jediný to ví!“[16]

Autor: Lluís Clavell

[1] 1 Pe 3, 15-16

[2] Benedikt XVI., enc. Bůh je láska,
n. 28

[3] Cfr. Benedikt XVI., Promluva na
univerzitě v Řeznu, 12. 9. 2006

[4] Cfr. Jn 1, 1

[5] Cfr. Benedikt XVI., Promluva na
univerzitě v Řeznu, 12. 9. 2006

[6] Jan Pavel II., enc. Víra a rozum,
předmluva

[7] Benedikt XVI., Přednáška na
Katolické univerzitě Svatého kříže,
Řím, 25. 11. 2005

[8] Benedikt XVI., Promluva na
univerzitě v Řeznu, 12. 9. 2006

[9] Cfr. Svatý Tomáš Akvinský, Super
Boetium De Trinitate, III, q. 5, a.1 ad
6.

- [10] Benedikt XVI., Promluva na univerzitě v Řeznu, 12. 9. 2006
- [11] Svatý Josemaria, Brázda, n. 428
- [12] Cfr. tamtéž, nn.430, 899
- [13] Kompendium sociální nauky církve, n. 19
- [14] Benedikt XVI., Promluva, 30. 3. 2006
- [15] Svatý Josemaria, Rozhovory, n. 12
- [16] Jan Pavel II., Kázání na začátku služby nejvyššího pastýře církve, 22. 9. 1978, citace v encyklice *Christifideles laici*, n. 34

.....